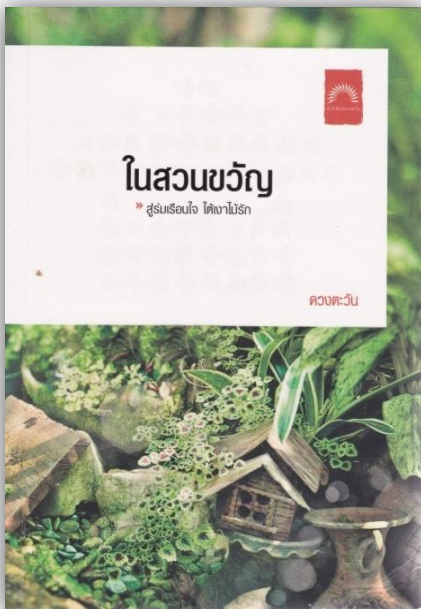

นวนิยายในสวนขวัญ : ภาพสะท้อนครอบครัวของสังคมไทย

ดร.ประสพสุข ฤทธิเดช¹ และ ปวีณา แก้วอาจ²
Prasopsuk rittidet¹ and Paweena kaewart²

นวนิยายเรื่อง “ในสวนขวัญ” เป็นบทประพันธ์ของดวงตะวัน เป็นนวนิยายซึ่งสร้างเป็นละครโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ช่องสาม มีเนื้อหาที่สะท้อนสภาพปมชีวิตของมนุษย์ผ่านเรื่อง “ครอบครัว” ตัวละครมีบุคลิกภาพแตกต่างกันเกิดจากการเลี้ยงดูของพ่อแม่ที่ส่งผลต่อบุคคลในครอบครัวให้มีการดำรงชีวิตในสังคมและครอบครัวแตกต่างกัน ซึ่งผู้ประพันธ์เรื่องนี้เป็นบุคคลที่มีผลงานด้านวรรณกรรมหลายๆ ประเภทจากที่ศึกษาประวัติและผลงานปรากฏรายละเอียดดังนี้

ประวัติและผลงานดวงตะวัน

ผู้แต่งนวนิยายเรื่องนี้ใช้นามปากกาดวงตะวัน มีชื่อจริงนางสาวขวัญใจ เอ็มใจ เกิดเมื่อวันที่ 21 สิงหาคม พ.ศ. 2509 เป็นบุตรคนสุดท้องในจำนวน 4 คน ของนายอนันต์และนางสมปอง เอ็มใจ เป็นชาวกรุงเทพฯ โดยกำเนิด เข้าเรียนที่โรงเรียนอัสสัมในชั้นประถมศึกษา และโรงเรียนสุวรรณารามวิทยาคมในชั้นมัธยมศึกษา สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีจากคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อ พ.ศ. 2532 นับแต่จบการศึกษา ขวัญใจยึดอาชีพนักเขียนมาโดยตลอด โดยเริ่มจากเป็นนักเขียนสารคดีประจำกองบรรณาธิการนิตยสารสารคดี ต่อมาได้ลาออกจากการนิตยสารเพื่อเป็นนักเขียนอิสระ เลือกที่จะเขียนงานประเภท นวนิยายเป็นหลัก โดยใช้นามปากกาดวงตะวัน และนามปากกาอื่นเช่น ดาราราย และดาวกระจาย มีผลงานนวนิยายต่อเนื่องมาทุกปี นวนิยายของเธอมิ้ทั้งที่ลงพิมพ์เป็นตอนๆ ในนิตยสารอย่างสกุลไทย ขวัญเรือน หญิงไทย กับทั้งที่เขียนแล้วพิมพ์รวมเล่ม แนวเรื่องที่เขียนมีทั้งประเภทรักร่วมเพศนวนิยายชีวิต นวนิยายแฟน-ตาซี ผลงานที่สร้างชื่อเช่น ภูแสนดาว แก้วรัตเกล้า พระจันทร์แสนกล ไฟในวายุ และนวนิยายเรื่องในสวนขวัญ ซึ่งนำไปสร้างเป็นละครโทรทัศน์

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

² นักศึกษาปริญญาตรีสาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

รางวัลด้านวรรณกรรม

สำหรับรางวัลด้านการเขียนของ ขวัญใจ เอ็มใจ (ดวงตะวัน) ได้แก่

รางวัลประเภทวรรณกรรมเยาวชน

1) สัมสัมพันธ์ (นามปากกาดาวกระจาย) รางวัลวรรณกรรมเยาวชนยอดเยี่ยมนายอินทร์อะวอร์ด ครั้งที่ 2 ประจำปี 2544

2) เด็กหญิงนางฟ้า (นามปากกาดารา rays) รางวัลวรรณกรรมเยาวชนยอดเยี่ยมนายอินทร์อะวอร์ด ครั้งที่ 2 ประจำปี 2544 และอีกรางวัลหนึ่งจากมูลนิธิหนังสือเพื่อเด็ก (ThaiBBY) ได้รับเลือกเป็นตัวแทนของประเทศไทย เข้าร่วมประกวดวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในหมู่สมาชิก International Board on Book for Young People ทั่วโลก

3) ดินสอสีในหิมพานต์ รางวัลรองชนะเลิศ การประกวดต้นฉบับวรรณกรรมเยาวชนจินตนาการสร้างสรรค์ “รางวัลดวงดาว” ครั้งที่ 1 ประจำปี 2547 (ไม่มีผู้ได้รับรางวัลชนะเลิศ)

รางวัลประเภทนวนิยาย

1) ภูแสนดาว รางวัลชมเชยประเภทนวนิยายจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติประจำปี 2544

รางวัลประเภทสารคดี

1) คนเล็กๆ (ขวัญใจ เอ็มใจ) รางวัลชมเชยประเภทสารคดีจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ประจำปี พ.ศ. 2545

ผลงานนวนิยาย

2543 ภูแสนดาว

2544 แก้วรัตเกล้า, แผ่นดินหัวใจ, กลางทะเลใจ, พระจันทร์แสนกล

2545 รุ่งจันทร์ตะวันดาว

2546 ไฟในวายุ, แก้วดาวหวานใจ, รักแฝงฤทธิ์, คิดถึง

2547 แหวนดอกไม้, รักที่ริมทะเลเมฆ, คือรัก, ดอกไม้และสายลม

2548 เรือนดอกรัก, คำรัก, รักร้อยพันใจ

2549 กาลครั้งหนึ่งของหัวใจ, แสงเงารัก, หวานใจ, ปราสาททรายในสายฝน, เธอคือชีวิต, วันดีๆ

2550 ความรักเจ้าขา, ฝืนสื่อลายตะวัน, เลื่อมพรายลายรัก, เพลงรักริมขอบฟ้า, บัลลังก์บุหลัน

2551 ณ ที่ดาวพราวพร่างรัก, มหัศจรรย์แห่งรัก, เอลันตรา

2552 ปีกปรารถนา, เมืองแมนสรวง, รักสราญใจ, รุ่งในลมหนาว

2553 สดับเสียงรัก, สายน้ำสีเนหา, รัตติกาลยาตรา, จดหมายจากแสงดาว

2554 ในสวนขวัญ, ดวงใจเจ้าเอ๋ย, แสงฉานในม่านเมฆ, แรขอบฟ้าอรุโณทัย เล่ม 1

2555 แรขอบฟ้าอรุโณทัย เล่ม 2, แสงรักจากสายฟ้า, พระจันทร์ลายดาว

2556 เพชรอรุณ, บ้านตุ๊กตา, รอยรักราชนันย์

2557 พิฆานเพลิง, มรรคาแห่งรัก

การวิเคราะห์นวนิยายในสวนขวัญ : ภาพสะท้อนครอบครัวของสังคมไทย

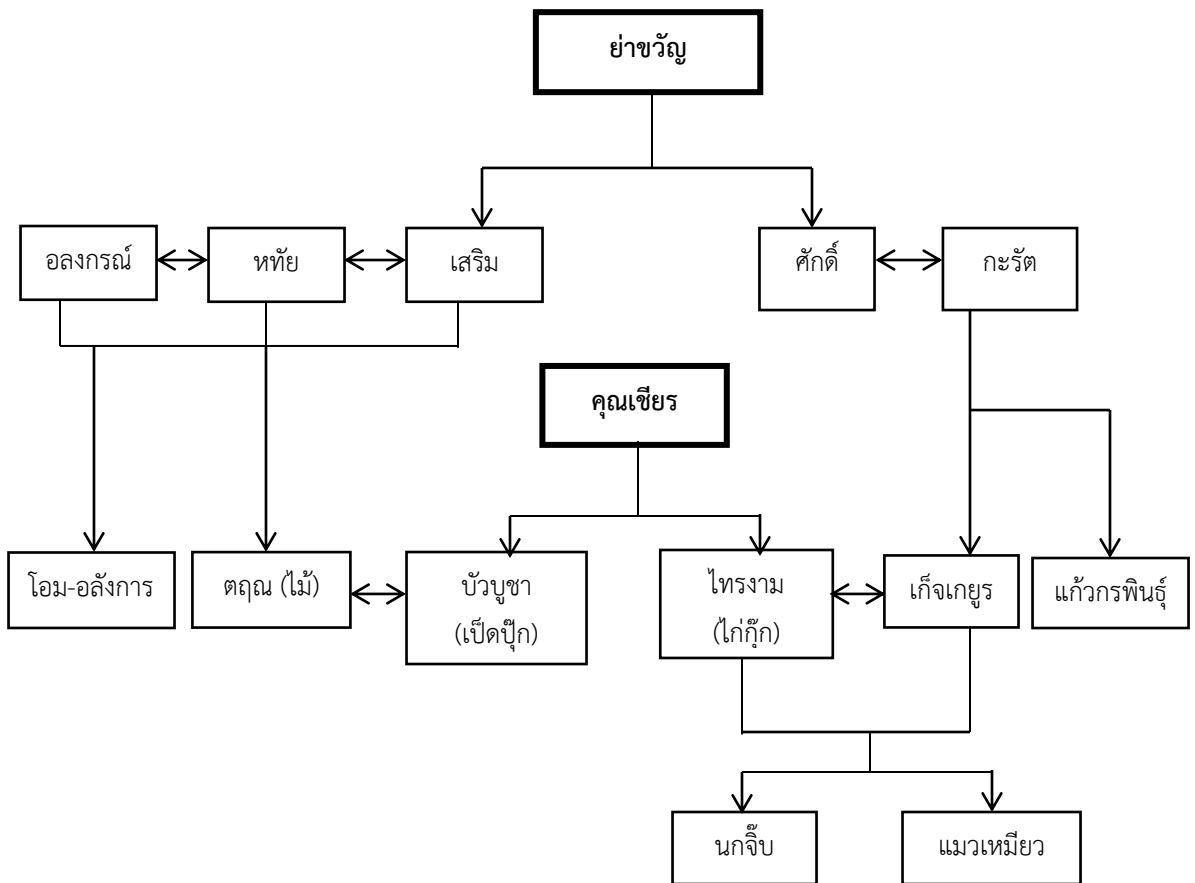
สำหรับผลงานด้านนวนิยายเรื่อง “ในสวนขวัญ” ผู้วิเคราะห์ได้ศึกษาเรื่องครอบครัวที่สะท้อนจากนวนิยายเรื่องนี้ เนื่องจาก “ครอบครัว” เป็นรากฐานชีวิตของมนุษย์ทุกชนชั้นและครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานที่มีความสำคัญ มีความหมายและมีคุณค่าอย่างหาที่เปรียบมิได้ เพราะสถาบันครอบครัวมีทั้งความรัก ความใกล้ชิด ผูกพันและลึกซึ้งมากต่อชีวิตมนุษย์ทุกคน ตั้งแต่การกำเนิด การอบรมเลี้ยงดูจนกระทั่งเติบโตเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม และสถาบันครอบครัวจะพัฒนาภายใต้อิทธิพลของวัฒนธรรม (Culture) และวิถีชีวิต (Socialization) ความเป็นอยู่ของสังคมนั้นๆ หากจะเปรียบเทียบให้เห็นภาพที่ชัดเจนระหว่างการพัฒนาครอบครัวกับการเจริญเติบโตของต้นไม้ เมื่อต้นไม้เจริญเติบโตขึ้นจะแผ่กิ่งก้านสาขาแตกแขนง ส่วนรูปร่างของต้นไม้จะเป็นอย่างไร หรือจะเจริญเติบโตงอกงามหรือไม่ นั้น จะขึ้นอยู่กับชนิดของดินและปุ๋ยที่ต้นไม้ได้รับ ไม่ว่าต้นไม้จะเจริญเติบโตแตกแขนงเปลี่ยนทิศทาง ก็มีเพียงรากแก้วเพียงรากแก้วเดียว เหมือนกับวิญญาณของครอบครัวไม่ว่าจะเป็นชนชาติใดก็ตาม (พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์ : 2534) เช่นเดียวกับนวนิยายในสวนขวัญมีลักษณะครอบครัวอยู่สองประเภทคือ 1) ครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์คือ (1) ครอบครัวที่ขาดพ่อ (2) ครอบครัวพ่อแม่ลูกมีความขัดแย้งกัน (3) แม่มีสามีใหม่ (4) พ่อแม่รักลูกไม่เท่ากัน และ(5) ครอบครัวที่สามีและภรรยาไม่มีความรักความเข้าใจกันและกัน และ 2) ครอบครัวที่สมบูรณ์ หมายถึงครอบครัวที่มีความรักความอบอุ่นและมีเหตุผลของความเข้าใจกันและกัน เช่นครอบครัวที่สร้างใหม่ของย่าขวัญกับตฤณ ครอบครัวของเชียรกับเปิดปีก ครอบครัวของไม้กับเปิดปีก ครอบครัวหลายลักษณะเป็นผลให้ต้นไม้บางต้นเจริญเติบโตไม่เต็มที่ แต่บางต้นกลับเจริญเติบโตแผ่กิ่งก้านสาขาให้คนอื่นได้พึ่งพิง ด้วยการเอาใจใส่หมั่นรดน้ำ พรุนดินอย่างดีจากครอบครัว นวนิยายเรื่อง ในสวนขวัญของดวงตะวัน เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่สามารถตีแผ่เรื่องราวชีวิตครอบครัวในแง่มุมที่หลากหลาย ซึ่งการนำเสนอภาพสะท้อนครอบครัวของสังคมไทยในนวนิยายเรื่อง ในสวน-ขวัญ มีลักษณะที่สมจริง สื่อสารผ่านมายังผู้อ่านได้อย่างเข้าถึงแก่นแท้ของชีวิตครอบครัว ผู้วิเคราะห์จึงหยิบยก นวนิยายเรื่องนี้มาวิเคราะห์เกี่ยวกับภาพสะท้อนครอบครัวของสังคมไทยที่ปรากฏจากนวนิยายเรื่อง ในสวนขวัญ

เรื่องย่อ

เชียรพ่อของบัวบูชา (เปิดปีก) และไทรงาม(ไก่อู้ก) ทั้งสามคนใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันหลังจากที่แม่กรรมกรได้ตายจากไป โดยอาศัยอยู่ในบ้านที่พ่อสร้างร่วมกันกับแม่ จนกระทั่งพี่ชายของเปิดปีกคือไทรงามแต่งงานกับเก็จเกยูร และมีลูกสองคนคือ นกจิบและแมวมะเหมียว ต่อมาเรื่องราวร้อนๆ ก็เกิดขึ้นในครอบครัวเนื่องจากพี่สะใภ้ของเธอกับแม่ของพี่สะใภ้คือกะรัตเข้ามายุ่งวุ่นวายกับเรื่องบ้าน เนื่องจากต้องการให้เก็จเกยูรได้ครอบครองบ้านเป็นของไทรงาม จนเธอกับพ่อต้องระเห็จออกจากบ้านเพื่อให้เรื่องราวทุกอย่างจบทำให้ “เปิดปีก” กับ เชียร ผู้เป็นบิดามุ่งหน้าสู่ย่านชานเมืองเพื่อไปซื้อบ้านหลังใหม่ การเลือกซื้อบ้านของทั้งคู่มีสาเหตุมาจากความต้องการที่จะหนีให้พ้นเรื่อง “ร้อน” ภายในบ้านตั้งใจจะเริ่มต้นใช้ชีวิตใหม่ที่ไกลห่างจากเรื่องราวร้อนๆ และความวุ่นวายที่เกิดขึ้นภายในบ้าน ได้รู้จักกับครอบครัวของย่าขวัญ และไม้ ครอบครัวของย่าขวัญ ย่าขวัญมีลูกสองคนคือเสริมและศักดิ์ เสริมผู้ที่แต่งงานกับหทัยแม่ของไม้ แต่เสริมเสียชีวิตตั้งแต่ไม้มายังเป็นเด็ก หทัยจึงแต่งงานใหม่กับบอลงกรณ์ ไม้จึงมีน้องชายต่างบิดาคืออลังการหรือโอม ทั้งอลังการและโอมไม่ถูกกับไม้กลั่นแกล้งจนไม้ต้องไปอยู่กับย่าขวัญ ส่วนศักดิ์ผู้เป็นน้องของเสริมก็แต่งงาน

กับแม่หม้ายลูกติดสองคนคือกะรัตซึ่งเป็นแม่ของเก็จเกยูร และแก้วกรพินธุ์เป็นเพื่อนที่สนิทของเป็ดปัก ต่อมาแก้วกรพินธุ์ก็ล้มเลิกการทำงานของเป็ดปักจนได้เป็นหัวหน้างานแทนเป็ดปัก

จากลักษณะของครอบครัวที่กล่าวมามีความผูกพันกันและกันโดยมีย่าขวัญและตฤณเป็นผู้เชื่อมโยงเกิดจากไม้ลูกชายหทัยเจ้าของหมู่บ้านเสริมขวัญและหลานชายย่าขวัญผู้เป็นเจ้าของสวนขวัญ มีที่ดินเนื้อที่หลายไร่ที่ทุกคนที่เป็นลูกและหลานของย่าขวัญอยากได้ ทั้งอลงกรณ์ ศักดิ์ กะรัต รวมทั้งแก้วกรพินธุ์ที่ทำทุกวิถีทางเพื่อจะให้ตฤณเป็นของตนและทุกอย่างก็จะตกเป็นของตนด้วยตามที่หวัง ต่างจากหทัยและไม้ที่คอยรักษาสมบัติชิ้นสุดท้ายคือสวนหลายไร่ไว้ให้ย่าขวัญไม่เคยทำให้ย่าขวัญต้องเข้าใจ เช่นเดียวกับเป็ดปักที่คอยรักษาบ้านของแม่กรรมนิการไว้ให้พ่อเชียรยังคงเป็น “บ้าน” อย่างที่พ่อเชียรหวังไว้ว่าจะมีครอบครัวร่วมกันระหว่างเป็ดปักและไทรงามได้เกิดขึ้นอีกครั้งอย่างอบอุ่นเหมือนกับครอบครัวของหทัยและอลงกรณ์ที่มีตฤณเป็นผู้คอยดูแลและเข้าใจในความรักของแม่หทัยที่มีต่อตฤณกลับมาสร้างครอบครัวร่วมกับตฤณอีกครั้ง ซึ่งครอบครัวในนวนิยายเรื่องในสวนขวัญปรากฏรายละเอียดดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 แสดงความสัมพันธ์ของครอบครัวในนวนิยายเรื่อง ในสวนขวัญ

ลักษณะของครอบครัวในนวนิยายเรื่องในสวนขวัญ

ลักษณะของครอบครัวในนวนิยายเรื่อง ในสวนขวัญเป็นครอบครัวที่สมบูรณ์ มั่นคงอบอุ่น และครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์คือ ครอบครัวมีสภาพความเป็นอยู่ไม่ปกติสุขหรือครอบครัวที่มีปัญหา สมาชิกในครอบครัวขาดความรัก ความอบอุ่น บรรยากาศในบ้านมีแต่ความขัดแย้ง ซึ่งสาเหตุของปัญหาครอบครัวมักเกิดจากพฤติกรรมของสมาชิกแต่ละคนหรือเกิดจากปัญหาภายนอก ซึ่งแต่ละครอบครัวมีลักษณะที่พ้องกับผลการศึกษาของ นวลอนงค์ สุวรรณเรือง (2544: 112-113) ที่แบ่งครอบครัวไว้หลายประเภท เช่น ครอบครัวแตกแยก ขาดพ่อ พ่อแม่ตาย และครอบครัวมีพ่อและแม่หรือ ครอบครัวมีเฉพาะคนชรา ซึ่งผู้วิเคราะห์ได้ใช้เป็นแนวคิดเพื่อวิเคราะห์ครอบครัวของสังคมไทยในนวนิยายในสวนขวัญดังนี้

ครอบครัวประเภทที่ 1 ครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์

ครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ มี 5 ประเภท คือ

1. **ครอบครัวที่ขาดพ่อ** คือครอบครัวที่ไม่มีพ่ออยู่ในบ้านเดียวกันเพราะพ่อเสียชีวิต ในนวนิยายเรื่องในสวนขวัญมีครอบครัวที่ขาดพ่ออยู่สองครอบครัวคือ ครอบครัวของ ตฤณ (ไม้) ที่พ่อตายจากไปตั้งแต่เด็กและครอบครัวของเก็จเกยูรกับแก้วกรพินธุ์ที่พ่อตายจากไปเช่นกัน ซึ่งผู้ประพันธ์ดวงตะวันได้สะท้อนภาพของครอบครัวที่ขาดพ่อของตฤณ ทำให้เห็นสภาพชีวิตของตฤณปรากฏจากการบอกเล่าของย่าขวัญ ชายหนุ่มมองหน้าผู้เป็นย่าไบหน้าของคนที่รักเขาและเขาก็รัก ตฤณรู้ว่าด้วยความรักนั่นเองที่จับจูงและประคับประคองเด็กชายคนหนึ่งให้ก้าวพ้นวัยอันโหดร้ายในอดีตมาได้ “อย่าไปพูดถึงเขาเลยย่า ที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ ไม่ว่าก็ดีที่สุดแล้วสำหรับทุกฝ่าย” หญิงชราพยักหน้า “ย่าก็เชื่ออย่างนั้น” ทว่าก็ยังหวังว่าวันคืนข้างหน้า ทุกสิ่งทุกอย่างจะดีกว่านี้เจ็บกันไปครู่หนึ่ง จู่ๆ หลานชายก็โพล่งถามว่า “ถ้าพ่อยังอยู่ ชีวิตไม่จะเป็นยังงัยบ้างก็ไม่วุ่นย่า” ถ้อยคำที่ทำให้ย่าขวัญรู้ได้ถึงที่สุดแล้ว แม้ตฤณจะก้าวไปข้างหน้าแต่ทุกครั้งที่มีโอกาส เขามักเหลียวหลังกลับมามองอดีตเสมอ คล้ายว่าตัดไม่ขาด ทั้ง ๆ ที่รู้ดีอยู่แก่ใจว่าอดีตของตนเองนั้นไม่ได้สวยงามนักเลย “พ่อของไม้เหมือนอากี้ดีหรือเปล่า” “ไม่เหมือน” หญิงชราตอบทันที “ย่ากับปู่ยังแปลกใจว่าพี่น้องกลานตามกันมาแต่ๆ แต่เสริมไม่เหมือนอากี้ดีเลย” “พ่อของไม้เป็นคนยังงัย” นี้ดูจะเป็นคำถามที่หลานชายถามเธอบ่อยๆ นับตั้งแต่เป็นเด็กแล้วและเป็นคำถามที่ย่าขวัญไม่เบื่อกับที่จะตอบ (ดวงตะวัน. 2556 : 258)

2. **ครอบครัวที่พ่อแม่ลูกมีความขัดแย้งกัน** คือครอบครัวที่แตกต่างทางความคิดเป็นประเด็นปัญหาไม่เข้าใจกัน หรือความคิดเห็นไม่ตรงกัน เกิดเป็นช่องว่างระหว่างพ่อแม่ลูก ซึ่งในนวนิยายในสวนขวัญมีความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในครอบครัวจากสาเหตุเหล่านี้คือ

1) ความขัดแย้งระหว่างแม่กับลูก

1.1 ความขัดแย้งระหว่างกระดกกับลูกคือเก็จเกยูรและแก้วกรพินธุ์ ซึ่งผู้เป็นแม่จะสอนลูกๆ ของตนทำเพื่อปากท้อง ความอยู่รอดและเพื่อชีวิตที่ดีกว่าของตนไม่ว่าการกระทำนั้นจะผิด บาบ ชั่ว เลวก็ไม่สำคัญ “ที่เก็จจำเรื่องที่เราสอนคนลูกแม่ตีแทบตายได้ไหม” “ไม่เคยลืมหรอก” นอกจากไม่ลืมยังจำเรื่องราวทุกช่วงตอนของชีวิตอันแร้นแค้นในวัยเด็กได้ดี ยากจนถึงขนาดไม่มีอะไรจะกิน แม้แต่กวาดตามองไปทั่วบ้านหาข้าวของซักชิ้นที่จะนำไปแปรเปลี่ยนเป็นเงินเพื่อซื้ออาหารมาใส่ปากใส่ท้องได้ก็ไม่มี ที่เห็นกลับเป็น “ของ” ของคนอื่น “เก็จ แก้ว

เห็นมะม่วงต้นนั้นมีย กิ่งที่มันห้อยข้ามรั้วเข้ามาฝั่งนี้ะเอาไม้ไปสอยมาซักสามสี่ลูกซิ” “แต่มันไม่ใช่ของเรา” “แต่กิ่งนั้นมันยื่นเข้ามาในเขตบ้านเรา หายไปลูกสองลูกเจ้าของของเขาก็ไม่รู้หรอก บางทีเขาอาจคิดว่ามันร่วงหล่นไปเองก็ได้ ถึงเราไม่ทำไอ้พวกจิกโก่ที่มันเดินผ่านหน้าบ้าน มันก็เด็ดไปกินไม่รู้เท่าไรแล้ว” เหตุผลที่ผู้เป็นแม่บอกในยามท้องหิว ทำให้เด็กหญิงทั้งสองคนไม่มีความสงสัยหรือลังเลอื่นใดอีก จนเมื่อมะม่วงกิ่งนั้นหมดเกลี้ยง และกะรัตมีคำสั่ง “ก็กิ่งในบ้านเขาไง” “ไปเอาของของคนอื่นโดยที่เขาไม่อนุญาต ก็เรียกว่าขโมยสิแม่” กะรัตจ้องหน้าลูกสาว สะกดกลั่นความโกรธขณะบอก “มันออกลูกตกตั้งเยอะแยะอย่างนั้น เจ้าของของเขาคงกินจนเบื่อ เขาไม่ว่าอะไรหรอกนา” “แล้วถ้าเขาจับได้ละแม่” “แกสองคนยังเด็ก เขาไม่ทำอะไรหรอก” เหตุผลที่คนเป็นแม่บอก ทำให้เด็กหญิงทั้งสองคนป็นริ้วแล้วช่วยกัน “ขโมย” มะม่วงของคนข้างบ้านอีกหลายครั้ง จนกระทั่งเจ้าของบ้านระแคะระคาย แม่ไม่อาจจับได้คาหนังคาเขา แต่ทั้งก็เกยूरและแก้วกรพินธุ์ก็หมดโอกาสในการทำเช่นนั้นอีก “ไอ้ก ! แม่จรวดตั้งเท่าไรแล้วยังชี้เหนียว มะม่วงลูกสองลูกขอกันกินหน่อยก็ไม่ได้” กะรัตคาคนข้างบ้านให้ลูกทั้งสองคนฟังเมื่อมองเห็นว่าเจ้าของบ้านใช้ลูกหลานให้เก็บมะม่วงจนหมดต้น “แต่เราไม่เคยขอเขาเลยซักครั้งนะแม่” “นั่นสิแม่ ถ้าขอ เขาอาจจะให้ก็ได้ ทำแบบที่แม่บอกเท่ากับเป็นขโมยซัดๆ” เด็กหญิงสองพี่น้องไม่คิดเลยว่า คำพูดนั้นจะทำให้ผู้เป็นแม่ “เดือด” ถึงขนาดคว่ำไม้แขวนเสื้อขึ้นมาพาดไม่ยั้งมือ (ดวงตะวัน. 2556 : 398-399) จากพฤติกรรมของแม่กับลูกได้ก้าวไปสู่การเป็นคนไม่ซื่อสัตย์ มีนิสัยชอบขโมยถูกปลูกฝังผ่านความจนของครอบครัว

1.2 ความขัดแย้งระหว่างย่าขวัญกับศักดิ์ลูกชายคนสุดท้องของคนที่ต้องการที่ดินไปทำโครงการบ้านจัดสรรโดยที่ผู้เป็นแม่ไม่เห็นด้วย “เอาอย่างนั้นะแม่ เรามาพูดกันประสาแม่ลูก ไม่มีใครเข้าสอดอีกผมถามแม่จริงๆ ว่าแม่ติดขัดอะไร ทำไมถึงยกที่ดินผืนนี้ให้ผมไม่ได้” “ศักดิ์ แม่บอกศักดิ์แล้ว...” ได้ยินคำตอบเดิมๆ ของแม่ตั้งก๊กก้องในใจ ศักดิ์ก็ไม่อาจทนฟังมันอีกครั้งได้ ผมอยากประสบความสำเร็จสักครั้งในชีวิตให้แม่ชื่นใจล่ะ ” ...แค่ศักดิ์เป็นคนดี แม่ก็ชื่นใจแล้ว ย่าขวัญอยากพูดเช่นนั้นกับลูกชาย แต่กลับพูดไม่ออก “งั้นแม่จะเก็บที่ดินผืนนี้ไว้ทำไม” “ที่นี้คือบ้าน บ้านของแม่กับพ่อ บ้านที่เสริมกับศักดิ์เกิด และพวกเราได้อยู่กันมา” “ผมรู้ ! ผมรู้ ! แต่ที่ผมอยากรู้มากกว่าก็คือแม่จะยกที่ดินผืนนี้ให้ใคร” “แม่ตั้งใจไว้ว่าถ้าแม่ตาย จะยกส่วนหนึ่งให้วัดกับโรงเรียน ส่วนด้านที่ติดถนนบวฟ้าถนนบวแก้วก็ให้เช่า เอาเงินมาทำมูลนิธิหรือกองทุนเป็นทุนการศึกษาให้เด็ก แล้วก็ช่วยพระสงฆ์อาพาธ” บุญกุศลอย่างที่คนเป็นแม่กำลังพูดถึง ฟังดูคล้ายเป็นเรื่องบาปหนาเหลือเกินในสายตาของผู้เป็นลูก เขาถึงได้เอ่ยเสียงกร้าวๆ “ผมจะบอกอะไรให้แม่ ถ้าแม่อยากขึ้นสวรรค์ละก็ ทำบุญกับลูกดีกว่า ให้ลูกได้ล้มตาอำปากอย่างใครเขาบ้าง ผมรับรองเลยว่าบุญกุศลครั้งนี้จะทำให้แม่นอนตายตาหลับขึ้นสวรรค์ชั้นดาวดึงส์อย่างแน่นอน” ...น้ำตาตกในเป็นเช่นเช่นนี้เอง ย่าขวัญบอกตัวเองพลางมองหน้าลูกชายนิ่งนาน ไม่เป็นไร อยู่มาจนปานนี้แล้ว ความเจ็บปวดรวดร้าวไม่ใช่เรื่องเกินจะทานทน ที่สำคัญกว่าความเจ็บใจในตนเองยามนี้ คือจะหาอย่างไรให้ลูกฟังเธอบ้าง อย่าวาแต่จะฟังเลย ย่าขวัญยังไม่ทันได้อำปากพูดด้วยซ้ำ ศักดิ์ก็โพล่งดูจต้องการระบายความโกรธเกี่ยวออกมา “ผมชี้ทางสวรรค์ให้แม่ถึงขนาดนี้แล้ว แม่ยังมองไม่เห็น ก็ไม่รู้จะว่ายังไงแล้วละ” ศักดิ์ไม่ฟังเธอเลย เขาฟังแต่เสียงในใจของตัวเอง ที่ทะยานอยากจะมี จะเป็น จะได้ (ดวงตะวัน. 2556 : 465-466) จะเห็นว่าศักดิ์เป็นคนมีกิเลสไม่รับฟังคำสั่งสอนของแม่ถึงแม้ย่าขวัญจะชี้หน้าความถูกต้องให้เป็นคนเสียสละ ทำความดีโดยลดความโลภอยากได้ที่ดินไปสร้างบ้านจัดสรรให้ใช้ที่ดินไปทำกุศล เพื่อคนด้อยโอกาสยากจน แต่ศักดิ์ไม่ยอมรับ

1.3 ความขัดแย้งระหว่างหทัยกับลูกชายคือ อังการ (โอม) ที่ไม่ชอบพี่ชายต่างบิดาของตนที่ติดมากับแม่แต่จะได้ดีไปกว่าตน และคิดว่าแม่รักพี่ชายมากกว่าตนจึงทำให้เกิดเรื่องทะเลาะกับแม่อยู่เสมอ “เราพูดเรื่องนี้กันหลายครั้งแล้ว แม่ขอร้องขอให้แม่พูดครั้งนี้เป็นครั้งสุดท้ายเถอะนะโอม แม่คงสั่งโอมกับแม่ให้รักกันไม่ได้ เพราะฉะนั้นจะรักหรือเกลียดก็เป็นเรื่องในใจที่แต่ละคนต้องจัดการด้วยตนเอง แต่แม่อยากบอกว่ามันไม่ถูกที่โอมจะไปประรานไม่อย่างนั้น” “แม่รักมันมากกว่าโอม” “พอเสียทีโอม! หุตุทำตัวเป็นเด็กๆ ได้แล้ว แม่เบื่อ...เบื่อเหลือเกิน” หทัยรู้สึกท้อใจกับเส้นด้ายบางเบาในใจหลอนกำลังจะขาดผึง แล้วปล้นที่อลงกรณ์ขยับตัวนั่นเอง หทัยก็ก้าวยาวๆ เดินจากมาทันที ด้วยรู้ว่าหากขึ้นผืนถนนพูดคุยเรื่องนี้กับทั้งอั้งการและอลงกรณ์อีก ระเบิดที่ซุกซ่อนในหัวหลอนจะต้องกัมปนาทแน่ๆ ซึ่งนั่นไม่น่าเป็นผลดีต่อใครทั้งนั้น คนทั้งสองไม่ใช่ใครอื่นเลย หากแต่เป็น “ครอบครัว” ของหลอนครอบครัวที่หลอนต้องรักษาไว้ (ดวงตะวัน. 2556 : 406)

2) ความขัดแย้งระหว่างพ่อกับลูก

ครอบครัวเชียรมีความขัดแย้งระหว่างคุณเชียรกับไทรงาม (ไก๊ก) ลูกชายที่ต้องการบ้านและสมบัติของผู้เป็นพ่อ คือเชียร โดยมีความขัดแย้งจากไทรงามพุ่งตรงเข้าสู่เรื่องที่ทำให้เดินทางมาหาคนเป็นพ่อในวันนี้ เรื่องที่คุณเชียรไม่ยอมรับ ไม่อยากได้ยิน และไม่ยอมพูดถึงอีก “นะพ่อ พ่อยกบ้านกับที่ดินให้ไก่อ๊ะ เรื่องมันจะได้จบเสียที แล้วไก่อัญญาว่าไก่อ๊ะไม่มารบกวนพ่ออีกเลย” ไม่มารบกวน ไม่มาหา ไม่มาเยี่ยมเยียน ไม่มีคำว่าพ่อลูก พี่น้อง ปู่หลาน และไม่มีคำว่าครอบครัว อีกต่อไป... ไช้ใหม่ “พอบอกไก่อ๊ะแล้วนี้ลูก ว่าพอกับแม่ยกให้เป็นชื่อเปิดบึงจะทำอะไรก็ต้องปรึกษาเปิดบึงก่อน” “เปิดมันได้แพนเป็นลูกชายเจ้าของหมู่บ้านจัดสรร อีกหน่อยก็รวยละแล้ว จะหวงบ้านกับที่ดินเล็กๆ นั้นไว้ทำไมอีก พ่อสั่งให้มันโอนให้ไก่อ๊ะ จะไก่อ๊ะๆ กันไป” มองหน้าลูกชายแล้วคุณเชียรก็รู้ว่าครั้นจะอธิบายให้ฟังความสัมพันธ์ระหว่างบัวชากับตฤณยังคงเริ่มต้น ไม่มีใครรู้หรือว่าปลายทางจะเป็นเช่นไร จะบรรจบพบเจอเป็นทางเดียวกันหรือว่าไกลห่างกันออกไปทุกที ไช้ใหม่เหมือนที่ไช้ใหม่รู้ว่าเมื่อวานเกิดอะไรขึ้น หลังกลับมาจาก “ธุระ” บัวชาก็รีบขี้นไปเช่นนั้น แม้เมื่อตฤณโทรศัพท์มาหาในตอนค่ำลูกสาวของเขาก็ไม่ยอมรับสาย และ.... ไม่มีใครรู้ เหมือนที่ไช้ใหม่รู้ว่าลูกชายจะกล่าวย่นคำขาดกับคนเป็นพ่อ “ถ้าไม่ให้ ก็ไม่ต้องเป็นพ่อลูกกันอีกต่อไป” “ไก่อ๊ะ! ทำไมพูดแบบนี้” คุณเชียรเอ่ยเสียงสั้น ทั้งตกใจและเสียใจ “ในเมื่อพ่อไม่รักลูกรักหลาน ไม่อยากเห็นพวกเราได้ดี ก็ไม่ควรมาเป็นพ่อลูกเป็นปู่กันอีกต่อไป” พูดจบไทรงามก็หลบตา ไม่อาจมองสบนัยน์ตาที่ฉายแววเจ็บปวดของผู้เป็นพ่อได้ ...เจ็บปวดปางตาย แล้วปล้นที่ปรากฏการณ์นั้นขึ้นในใจ เขาก็ก้าวพรวดออกมาจากบ้านทันที กลืนกลบความรู้สึกผิดบาปและความละอายด้วยความโกรธและความเกลียด ฮี! พ่อไม่ตายหรอก แต่คนที่จะตายก่อนคือไก่อ๊ะๆ ต่างหาก และหากจะให้ทุกอย่างลงเอยด้วยดีละก็ คนที่ควรตายคือเปิดบึงไม่ใช่พ่อหรือใครอื่นเลย (ดวงตะวัน. 2556 : 461-462) การเกิดความขัดแย้งของเชียรกับไทรงามเพราะความโลภอยากได้บ้านไปขายแต่พ่อรักบ้านหลังนี้และต้องการเก็บรักษาไว้ แต่ยังไม่ได้ยกให้ใคร ความขัดแย้งดังกล่าวมาทำให้ไทรงามถึงกับจะตัดพ่อตัดน้อง แม้จะมีสำนึกของความละอายแทรกเข้ามาก็ตาม

3. **ครอบครัวที่ไม่มีสามีใหม่** คือครอบครัวที่มีพ่อเลี้ยงเข้ามาเป็นสมาชิกในบ้าน เกิดความขัดแย้งระหว่างพ่อเลี้ยง อลงกรณ์ กับลูกเลี้ยงคือแม่และลูกเลี้ยงกับลูกเลี้ยงโดยเฉพาะแม่กับอั้งการ ที่ชอบกลั่นแกล้งแม่แต่แม่ก็ไม่

ยอมให้เป็นฝ่ายถูกกระทำอยู่เพียงฝ่ายเดียว ไม่มีที่สิ้นสุดสำหรับปัญหาทำให้ไม่ต้องย้ายไปอยู่กับย่าขำวัยที่บ้านสวน ไม่ได้แต่ถึงเหตุการณ์ต่างๆ ที่อลงกรณ์และอลังการได้ทำร้ายตมทางวาจา

ทุกครั้งที่เขาแกล้งเปรยวาจาเผ็ดร้อนถึงพ่อรวมทั้งปู่ย่าขำสวนให้เด็กชายได้ยิน วันรุ่งขึ้น อลงกรณ์จะถูกโต้กลับเสมอ ในถ้อยคำพองของเขามีลูกอ๊อด บางวันมีไข่เน่าอยู่ในกระเปาะเอกสาร เมื่ออลงกรณ์เรียกตัวมาสอบถาม ตมยอมรับแต่โดยดีว่าตนเป็นผู้ทำ... อย่างกล้าหาญและทำหายกันอยู่ในที่ แน่นอนหทัยซึ่งอยู่ร่วมรับฟังเรื่องราวด้วย สิ่งลงไปทชลูกชายทันที ไม่ว่าจะเป็นการตัดเงินค่าขนม หรือการกักบริเวณ แต่นั่นไม่สาแก่ใจอลงกรณ์ เมื่อคนเป็นเมียคล้อยหลังไปเท่านั้น อลงกรณ์ก็ไม่ลังเลที่จะ “จัดการ” ลูกเลี้ยงเขากำชับเรื่องการกักบริเวณตม ไม่ใช่ในห้องนอน แต่เป็นในห้องเก็บของ ที่ทั้งอับทึบ คับแคบ น่าอึดอัด “แม่ไม่ได้สั่งให้อยู่ที่นี่ซักหน่อย”

ตมเกลียด สิ่งที่อยู่เด็กชาวสวนได้รับ คือฝ่ามือหนาหนักของอลงกรณ์ที่ตบผาดเข้าที่ใบหน้าแล้วผลักตมเข้าไปอยู่ในห้องเก็บของทันที รอนหทัยใกล้กลับจากสำนักงานขายนั้นละ เขาจึงจะปล่อยตัวตมออกมา อลงกรณ์แปลกใจนักที่ตมไม่ฟ้องแม่ ทว่าวันรุ่งขึ้นนั่นเอง เขาก็ได้รับคำตอบ เมื่ออลังการวิ่งโลมาฟ้องว่าถูกตมชกต่อเอาสภาพลูกชายที่ปากแฉะ โหนกแก้มปูด และเข้าตาซ้ำ ทำให้หัวใจคนเป็นพ่อเดือดปุด อลังการตรึงเข้าไปหาลูกเลี้ยงแล้วถามเสียงกร้าว “ไอ้ไม่มีงทำอะไรลูกกู” “ใจเย็นๆ ค่ะคุณกรณ์ ให้หทัยจัดการเอง” หทัยเข้ามาขวางทันทีก่อนหันไปทางลูกชาย “แม่... เกิดอะไรขึ้น เล่าให้แม่ฟังเดี๋ยวนี้” ไม่มีถ้อยคำใดหลุดจากปากตมเด็กชาวสวนแม้สักครั้งคำ จะมีก็แต่เพียงดวงตาวาวจ้ำที่ประสานสายตากับเขาอย่างไม่หวาดกลัวหรือกริ่งเกรงใดๆ แม้สักนิด ตมจะให้อลงกรณ์มองเห็น รับรู้ และเข้าใจเอาเองว่า ทำไมอลังการ ลูกชายของเขาจึงอยู่ในสภาพเช่นนี้มันเอาคืนเขาอย่างแสบสัน ! (ดวงตะวัน. 2556: 492-493) นี่คือการระแวงของอลงกรณ์กับลูกเลี้ยงมิได้จบลงแค่นั้น มันกลับทวีความซับซ้อนและดุเดือดมากขึ้นเรื่อยๆ กระทั่งในที่สุด คนที่ทนไม่ได้คือหทัย หล่อนยอมให้ตมกลับไปอยู่บ้านสวนกับผู้เป็นย่า ไม่คิดที่จะเหนี่ยวรั้งลูกเอาไว้กับตัว เพื่ออยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวดังที่วาดหวังอีกต่อไป

4. ครอบครัวที่พ่อแม่รักลูกไม่เท่ากัน เกิดจากความคิดหรือค่านิยมส่วนตัวของพ่อแม่บางคนอาจรักลูกตรงที่ความเก่งกว่า ความสวยกว่าหรือลูกให้ผลประโยชน์กับพ่อแม่ได้ ดังจะเห็นได้จากกะรัตที่มีความรัก และภูมิใจในตัวแก้วกรพินธุ์มากกว่าเก็จเกยูรที่ฉลาดกว่าและสามารถให้ผลประโยชน์ได้มากกว่า ซึ่งพฤติกรรมของกะรัตได้แสดงออกอย่างเปิดเผยแม้บอกตัวเองเสมอว่าแม่อย่างหล่อนรักลูกเท่ากัน แต่กะรัตก็รู้ดีอยู่แก่ใจว่ายิ่งวันที่ลูกสาวทั้งสองคนเติบโต หล่อนก็ยังนิยมชมชื่นความคิดอันเฉียบคมลึกซึ้งของแก้วกรพินธุ์ลูกสาวคนเล็ก ความคิดอย่างที่ไม่มียู่ในตัวของเก็จเกยูรที่ดีแต่จะสู้อย่างโฉบฉวยและตื่นเงินก็ถ้าหากว่าเก็จเกยูรทำงานที่เดียวกับบัวบุชา กะรัตเชื่อว่า ลูกสาวคนโตของหล่อนจะไม่มีวันเชื่อลูกสาวคนเล็กเลยหลังจากตำแหน่งแล้วขึ้นนั่งเก้าอี้ตัวนั้นแทนเหมือนที่แก้วกรพินธุ์ทำได้อย่างเด็ดขาดเนื่องจากแก้วกรพินธุ์มีนิสัยเป็นคนเหลี่ยมจัดวางแผนเป็นเรื่องร้าย ดังกรณีวางแผนทำร้ายเปิดปากหลุดจากตำแหน่งหัวหน้างาน

“อะไรกันนะแม่ แก้ว นี่วางแผนเรื่องอะไรกัน ทำไมไม่บอกกันบ้างเลย มีดีอะไรหรือ” ดีหรือเปล่าไม่รู้เหมือนกัน แต่แก้วกรพินธุ์บอกตัวเองว่าสิ่งที่หล่อนกำลังคิดวางแผนทำอยู่นี้คือการเลือกเส้นทางที่ดีที่สุดเพื่อชีวิตของตัวเอง มีใช้ใครอื่นเลยทั้งนั้น (ดวงตะวัน. 2556 : 403)

5. **ครอบครัวที่สามีภรรยาไม่มีความรักความเข้าใจเป็นพื้นฐาน** คือครอบครัวที่สามีและภรรยาอยู่ด้วยกันอย่างไม่มีความรักความเข้าใจเป็นพื้นฐาน ภรรยาหรือสามีไม่ยอมรับในความคิดเห็นหรือเหตุผลของอีกฝ่ายหนึ่ง มุ่งแต่จะทำตามความต้องการของตัวเองโดยไม่คำนึงถึงความรู้สึกของอีกฝ่าย ปรากฏในนวนิยายในสวนขวัญอยู่ 2 ครอบครัวคือ

5.1) ครอบครัวของไก่อู้ก (ไทรงาม) กับเก็จเกยรที่ขาดความรักความเข้าใจกันในครอบครัว ต้องการให้สามีไปทวงถามเอาบ้านซึ่งเป็นมรดกกับผู้เป็นพ่อ โดยไทรงามไม่รู้ว่ากะรัตคาดเอาไว้แล้วว่าค่าสินนี้จะเกิดอะไรขึ้นกับครอบครัวเล็กๆ ของเขา เขารู้แต่เพียงว่าเขาเบื่อ เขารำคาญเก็จเกยรเต็มทนแล้ว เพราะนับตั้งแต่กลับจากบ้านแม่ เก็จเกยรก็เอาแต่พำนักก่อนลูกกลมกลายเป็นก่นดำ กระทั่งไทรงามทนไม่ไหว “เก็จ ถ้าไม่หยุดเสียที ผมจะออกไปข้างนอกนะ” “ดี! ไปกันให้หมด ฉันทักจะไปเหมือนกัน” “แล้วลูก” “ช่างหัวมันปะไร คุณเองยังไม่สนเลยนี่ไก่อ! แล้วฉันทักจะสนใจทำไม” แลเห็นท่าที่เอาจริงของคนเป็นเมีย ไทรงามก็เสียวอ่อน “อย่างนะเก็จคุณต้องอยู่ดูแลลูก” “คุณจะมาเรียกร้องให้ฉันทักทำอะไรแล้วคุณละไก่อ คุณทำอะไรเพื่อลูกของเราบ้าง” “ก็จะให้ผมทำอะไรอีกละ ผมทำงานได้เงินเดือนมาก็เอามาให้คุณ ให้ลูก ทุกวันนี้คุณกับลูกก็อยู่กันได้ไม่ใช่หรือ” “แล้วบ้านกับที่ดินผืนนี้ควรเป็นของลูกเราละ” แลเห็นไทรงามชะงักไปคล้ายว่านนั้นเป็น “บาดแผล” ลึกๆ ในใจเขาเช่นกัน เก็จเกยรก็ไม่รีรอที่จะทิ่มแทงตอกย้ำซ้ำลงไปทีผลนั้นทันที “ถ้ามันเป็นของเรา เรายังจะทำให้มันเป็นเงินเป็นทอง เก็บหอมรอมริบไว้ให้ลูกได้ ไม่ใช่มีแต่เงินเดือนไปเดือนๆ อย่างนี้” มองเห็นคนเป็นสามีนิ่งเงียบไป แม้ไม่รู้ว่าเขาคิดอะไรอยู่ แต่เก็จเกยรก็บอกทุกสิ่งทุกอย่างที่หล่นคิดออกไปทันที “คุณเป็นลูกคนหนึ่งของพ่อเหมือนกัน คุณมีสิทธิ์ในบ้านหลังนี้นะไก่อ จะยอมให้น้องคุณซุบมือเปิบไปคนเดียวยังได้ยังไง” ครั้นไทรงามยังคงเงียบ เก็จเกยรก็รุกต่ออย่างทีกะรัตเรียกว่าโฉ่งฉ่างนั้นละ “ไก่อ! คุณต้องไปพูดกับพ่อ เอาที่ดินผืนนี้มาให้ได้ ไม่งั้นละก็ ฉันทักจะไม่ทนอยู่กับคุณอีกต่อไป ลูกใคร ใครก็เลี้ยงกันเอาเอง ฉันทักไม่เอาด้วยหรอกนะ” (ดวงตะวัน. 2556 : 459-460)

5.2) ครอบครัวของศักดิ์กับกะรัต เป็นครอบครัวที่ไม่มีความรักให้แก่กัน แต่งงานกันเพื่อหวังผลประโยชน์จากฝ่ายสามี บังคับสามีให้ไปทวงมรดกจากย่าขวัญเพื่อจะให้เป็นของตนแต่ผู้เดียว เพื่อให้ครอบครัวตนเองสุขสบายโดยไม่คำนึงถึงผู้ที่เกี่ยวข้องกับย่าขวัญหลายๆ คน เนื่องจากกะรัตเป็นครอบครัวยากจนที่ใช้จ่ายเงินไม่ประหยัด ฟุ้งเฟ้อ และไม่ขยันหมั่นเพียรทำงาน ซึ่งดวงตะวัน (2556 : 401-402)บรรยายสภาพของศักดิ์ผู้เป็นสามีที่อ่อนแอ และทำงานไม่ประสบผลสำเร็จ “จะให้เย็นยังงั๊วไฮ้แก้ว คืดคูชิ ไปงานเลี้ยง ได้พบคนรู้จัก อายุก็รุ่นราวคราวเดียวกันแท้ๆ เขามีแต่จะเจริญก้าวหน้า คืดอะไร หยิบจับทำอะไรก็เป็นเงินเป็นทองไปหมด บางคนนะ ทำไม่แม่จะไม่รู้ มันมีเงินทุนแค่ไม่กี่แสน ยังเคยวิ่งโล่มาเยี่ยมแม่ด้วยซ้ำ แต่ตอนนี้หรือ รวยเป็นร้อยล้านแล้วละมัง แล้วหันกลับมาดูพ่อแกสิ เคยมีตั้งกี่สิบล้าน แต่ทำอะไรไม่เคยเจริญรุ่งเรืองซักอย่าง แม่อายุเพื่อนๆ แล้วก็เบื่อพ่อเต็มทน เลยทิ้งไว้ทำงาน จะอยู่ต่อหรือจะไปไหนก็ตามใจ” กะรัตพูดไปโดยไม่คิด หรือไม่อีกทีก็พยายามทำเป็นลืมน่า “อะไร” ที่สามีของหล่อนทำและไม่เคยเจริญรุ่งเรืองเหมือนคนอื่นนั้น มีตัวหล่อนเป็นผู้ร่วมคิดร่วมทำมาด้วย “บอกไม่รู้ก็ครั้งทีไหนจนปากจะฉีกถึงหูแล้ว ว่าให้กลับไปเอาที่ดินผืนนี้มาให้ได้ จะได้เอามาทำทุนหรือทำธุรกิจให้งอกงามเหมือนคนอื่นเขา ก็ไม่เคยได้ ไม่เคยสำเร็จ โธ่เอ๊ย... เป็นที่ดินของแม่ฉันทักหน้อยไม่ได้ป่านนี้อยู่ในมือฉันทักนานแล้ว” กะรัตถอนหายใจ

เสียใจใหญ่ เอ่ยด้วยส้อมเสียงกระแทกกระทั้น “ฉันไม่เข้าใจเขาเลยจริงๆ ทำไม่ถึงได้เป็นคนเรื้อยเปื่อยเฉื่อยเฉื่อยอย่างนี้ก็ไม่รู้”

5.3) ครอบครัวของลงกรณกับหทัย เป็นครอบครัวที่ฝ่ายสามีไม่ยอมรับในเหตุผล มุ่งแต่จะทำตามความต้องการของตนเองคือต้องการหมู่บ้านเสริมขวัญซึ่งเป็นหมู่บ้านที่เป็นของไม้ลูกเลี้ยงที่ติดมากับหทัย แต่ต้องการอยากจะได้มาครอบครองซึ่งหทัยไม่ยอมให้

“ฉันไม่ลืมหรอกคะคุณกรณ แต่ต่อให้คุณลงแรงทำงานหนักสักแค่ไหน มันก็กลับความจริงไม่ได้ว่าที่ดินผืนนี้เป็นของเสริมถึงที่สุดแล้วก็ต้องเป็นของไม้” “แต่ผมไม่ได้ทุ่มเทร่างกายแรงใจทำงานหนักให้ที่ดินผืนนี้เจริญงอกงามขึ้นมาเพื่อมันเลยนะหทัย ผมทำเพื่อลูกของผม เพื่อลูกของเราต่างหาก” “ฉันเชื่อว่าเราคุยกันเรื่องนี้กันมาก่อนหน้านี้แล้ว คุณเองก็รู้และเข้าใจดีทุกอย่างนี่คะ” ตั้งแต่ก่อนหน้าที่คิดจะทำโครงการหมู่บ้านเสริมขวัญ และก่อนหน้าที่จะตกลงตัดสินใจแต่งงานกัน แล้วทำไมวันนี้ ลงกรณถึงได้เปลี่ยนความคิดความเข้าใจไปถึงเพียงนี้ หทัยไม่เข้าใจ (ดวงตะวัน. 2556 : 372)

ครอบครัวประเภทที่ 2 ครอบครัวที่สมบูรณ์มั่นคงและอบอุ่น

ครอบครัวที่มั่นคงและอบอุ่นเป็นลักษณะครอบครัวที่ผู้ประพันธ์นวนิยายเรื่องในสวนขวัญให้ลักษณะเป็นครอบครัวสร้างใหม่หลังจากครอบครัวเดิมมีเรื่องร้อนๆ จากมรดกบ้านเกิดขึ้นกับเชียร เปิดปีกได้อพยพมาซื้อบ้านใหม่ที่หมู่บ้านเสริมขวัญ เพื่อให้เชียรลิ้มความร้อนๆจากครอบครัวเดิมที่มีลูกชายโง่เง่าและลูกสะใภ้เกี้ยวเกจรต้องการมรดกบ้านไปครอบครอง (ดวงตะวัน. 2556 : 330-336) หลังจากออกจากบ้านหลังเดิมมาซื้อบ้านใหม่เปิดปีกไม่ทิ้งพ่อให้โดดเดี่ยวไม่ว่าจะมีพายุของการทำงานให้เปิดปีกถูกลอดจากหัวหน้างานก็ตาม เปิดปีกไม่เอาความทุกข์มาระบายให้ผู้เป็นพ่อรับฟังแต่ดูแลพ่อด้วยความรักความเข้าใจเดินเคียงข้างกับพ่อ แก้ปัญหาร่วมกับพ่อและต้องการรักษาบ้านของแม่กรณีการเอาใจเป็นความทรงจำของพ่อ บัวบูชา จูงมือคนเป็นพ่อเข้ามานั่งในครัวมองหน้าพ่อนิ่งนาน กว่าจะเอ่ยออกมาได้ “เปิดไม่รู้จะพูดอย่างไรดีให้พ่อรู้สึกดีขึ้น แต่เปิดอยากบอกพ่อว่าเราเลือกทางนี้ แล้วก็ต้องเดินหน้าต่อไป ในเมื่อมันเป็นทางที่พ่อเชื่อว่าจะแก้ปัญหาได้ และคนทางนี้ พี่ก็กับครอบครัวของเราจะอยู่กันอย่างมีความสุข” คุณเชียรไม่เอ่ยคำใดหากแต่พยักหน้า “พ่อจะไปเก็บของอีกนิดหน่อย” แม้ว่าจะอาลัยอาวรณ์สักเพียงใดในที่สุดคุณเชียรก็ต้องเปิดประตูห้องนอนตนเองแล้วก้าวออกมาจนได้ และในส่วนครอบครัวของคุณกับย่าขวัญที่ได้อาศัยอยู่ร่วมย่าขวัญเนื่องจากสาเหตุอยู่ร่วมกับพ่อเลี้ยงและลูกเลี้ยงไม่ได้ เพราะถูกทุบตีด้วยวาจาและการกระทำ ทำให้ไม่ขอมาอยู่กับย่าขวัญ โดยย่าขวัญได้อบรมเลี้ยงดูด้วยความรักเอาใจใส่ประคับประคอง มีเหตุและผลให้คำตอบกับไม้ ทำให้ไม้เชื่อว่าถ้าบัวบูชาได้พบย่าขวัญจะสบายใจและอบอุ่น ไม่นานนักเลยตฤณก็ขับรถของบัวบูชาพาหญิงสาวมายังเรือนไม้ ได้ฤณสูงทางสวนร่มครึ้ม แม้รอบกายจะมีดี แต่แสงสว่างจากบนเรือน ยังจะเสี่ยงพุดคุย และเสี่ยงหัวเราะที่ดังแว่วออกมา ก็ชวนให้รู้สึกอึดใจ ครั้นก้าวตามขึ้นไปบัวบูชาก็ได้กลิ่นหอมของข้าวหุงสุกใหม่ กลิ่นกับข้าวหอมกรุ่นเข้ากัน นี้คือบรรยากาศของบ้านโดยแท้ “ลูกสาวคุณเชียรจะย่า” บัวบูชาไหวย่าขวัญแล้วแนะนำตนเอง “ชื่อเปิดปีกคะ” “ไหวพระเถอะหนู” หันมาตะแค้นบัวบูชา “มาเลยหนูนั่งล้อมวงกินข้าวด้วยกัน” ตฤณเป็นคนเริ่มต้นอาหารเมื่อนั้นด้วยการแกะปลาทุใส่จานข้าวให้ผู้เป็นย่า จากภาพสะท้อน ครอบครัวย่าขวัญชี้ให้เห็นว่าย่าขวัญเป็นต้นไม้ใหญ่ที่แผ่กิ่งก้านสาขาเป็นร่มเงาให้คนอื่น ๆ ได้พึ่งพา ยามมีภัยเดือดร้อน เช่นบัวบูชาได้รับความเป็นกันเองและความเอ็นดูและ

มีให้กับเชียรพ่อของเป็ดปักได้ระบายความในใจเรื่องทรัพย์สินที่บ้านหลังเดิมให้ย่าขวัญได้รับรู้ “ที่บ้านเก่าผมปลูกเอาไว้เยอะต้นนครณีกาญกลับไปเมื่อวันก่อนลูกชายกับลูกสะใภ้ตัดเสียเรียบ ไม่เหลือเลย” “คิดเสียว่าของนอกกายสิคุณเชียร บ้านกับต้นไม้ไม่มีแล้วเราก็ก่อบ้านใหม่ได้เหมือนบ้านเก่าอยู่ไปปลูกไปเติบก็เป็นบ้านขึ้นมาเองแหละ” “ผมคงเลี้ยงลูกมาไม่ดี บ้านมันถึงไม่เป็นบ้าน” “อย่าไปคิดอย่างนั้นเลยคุณเชียร เราเลี้ยงเขามาได้แต่ตัวนะคะ หัวจิตหัวใจมันเป็นของเขาเอง ถึงอบรมสั่งสอนหล่อหลอมสักแค่ไหน หากใจเขาไม่รับรู้ ไม่เอามั่นก็ยากจะบังคับให้เป็นไปตามที่เราอยากให้เป็นได้”

นอกจากนี้ครอบครัวที่สร้างใหม่มีความเข้าใจต่อกัน มีคำตอบที่รับฟังเหตุผลกันและกัน ยอมรับในคนที่ตนเองรักและพร้อมจะร่วมทุกข์ร่วมสุขเป็นครอบครัวที่กำลังจะแต่งงานกันคือ ตฤณกับเป็ดปัก ที่เป็ดปักต้องการให้ตฤณเข้าใจความนึกคิดของเธอและให้ตฤณรักแม่หทัย และรักย่าขวัญไม่ใช่รักเฉพาะเป็ดปักผู้ที่จะเป็นภรรยา “ไม้” บัวบูชาเรียกชายหนุ่มเสียงอ่อนโยน “แต่ถ้าหาก... เอ่อ.. เราแต่งงานกัน ชีวิตคุณไม่ได้มีแค่ฉันคนเดียวนะคะ” ตฤณยิ้มมองหญิงสาวตรงหน้าด้วยดวงตาฉายแสงแห่งรักอย่างไม่คิดจะปิดบัง เขารู้ว่า บัวบูชากำลังจะพูดอะไรและเขาดีใจเหลือเกินที่เลือกคนไม่ผิด “คุณยังมีย่าขวัญ มีคุณหทัย และคุณภรณ์ ถึงเวลาแล้วที่คุณต้องดูแลทั้งสามคนนั้นด้วย” และบัวบูชาได้บอกกับไม้ว่า “สำหรับฉันรักคุณใจละไม้ พ่อใหม่ เพราะรักกินความหมายกว้างใหญ่นัก รักที่หมายถึงการดูแล ห่วงใย ประคับประคอง ช่วยเหลืออุ้มชู เมตตา สนใจ ใยดี อาหาร และอภัย ความรักจะทำให้เชื่อมั่น ลูกขึ้นสู่อ้อมแขน ออดทน ” ตฤณจับมือหญิงสาวข้างกายไว้แนบแน่น ยิ้มกับต้นไม้ดอกไม้ทุกต้นในร้านสวนขวัญ (ดวงตะวัน. 2556 : 583-584)

ภาพสะท้อนครอบครัวของสังคมไทยจากนวนิยายสู่สังคมปัจจุบัน

จากการวิเคราะห์ภาพสะท้อนครอบครัวของสังคมไทยในนวนิยายเรื่อง ในสวนขวัญพบว่าครอบครัวมีสองประเภทคือ 1) ครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ได้แก่ (1.1) ครอบครัวที่ขาดพ่อ (1.2) พ่อแม่ลูกมีความขัดแย้งกัน (1.3) แม่มีสามีใหม่ (1.4) พ่อแม่รักลูกไม่เท่ากัน และ(1.5) ครอบครัวที่สามีและภรรยาไม่มีความรักความเข้าใจกันและกัน และ 2) ครอบครัวที่สมบูรณ์มั่นคงอบอุ่นได้แก่ครอบครัว (2.1) ครอบครัวที่สร้างใหม่ที่มีญาติผู้ใหญ่เป็นผู้ดูแลคอยช่วยเหลือ และ (2.2) ครอบครัวที่สร้างใหม่แบบหนุ่มสาวที่จะแต่งงานกันอยู่บนพื้นฐานความรักระหว่างชายและหญิงเพื่อเป็นครอบครัวของตนเอง จากพื้นฐานของความรักร่วมกัน ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับสภาพครอบครัวในปัจจุบันของสังคมมีลักษณะครอบครัวที่มีสองลักษณะเหมือนครอบครัวในนวนิยายในสวนขวัญคือมีครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ และครอบครัวที่สมบูรณ์ ด้วยลักษณะครอบครัวสองประเภทยังคงเกิดขึ้นในสังคมไทยเพราะครอบครัวไม่ใช่สร้างเกิดขึ้นเฉพาะหญิงกับชายที่เป็นภรรยาและสามี แต่ครอบครัวเกิดขึ้นเกี่ยวข้องกับทุกคนที่เป็นพ่อ-แม่ ย่า ยาย พี่ชาย น้องสาว และเพื่อนๆ ดังแนวคิดของ ออมวิรัช นาคทรพรพ (2549 : 30) ระบุความหมายของครอบครัวคือครอบครัวคุณภาพที่อบอุ่นมีเวลาให้กันพอเพียงและมีความพร้อมศักยภาพในการเลี้ยงดูบุตรหลานอย่างดี จะเห็นได้ว่าครอบครัวเป็นหน่วยโครงสร้างสังคมที่สำคัญ ส่งผลให้บุคคลในครอบครัวได้ประพฤติปฏิบัติตามตัวแบบของพ่อแม่เครือญาติให้การอบรมบ่มเพาะแตกต่างกันไป สำหรับการจะมีครอบครัวลักษณะใดและการดำรงชีวิตอยู่ในครอบครัวจะปฏิบัติต่อกันเช่นไรให้มีความเหมาะสม พอเพียง มีเหตุและผล มีคุณธรรมจริยธรรม จะทำให้ครอบครัวเป็นครอบครัวที่อบอุ่นมั่นคง มีเหตุผลต่อกันและกันเช่นครอบครัวของบัวบูชากับไม้ ที่จะสร้างครอบครัวร่วมกันด้วย

พื้นฐานของความรัก ที่ไม่เห็นแก่ตัวแต่เป็นครอบครัวที่พร้อมจะแบ่งปันความรักให้คนรอบข้าง ดังนวนิยายในสวนขวัญของดวงตะวันได้อธิบายภาพของครอบครัวที่ยังคงดำรงอยู่อย่างมีความสุขเพราะเป็นครอบครัวที่มีผู้โอบอ้อมอารี อย่างย่าขวัญและเชียรคอยโอบอุ้ม “ครอบครัว” ให้เป็น “ครอบครัว” ที่สมบูรณ์เหมือนกับการดูแลเอาใจใส่ต้นไม้ คอยรดน้ำ พรวนดิน ให้ต้นไม้เหล่านั้นเจริญเติบโตหยั่งรากลึกพยางต้นยืนอยู่ได้ไม่ไหวเอนไปกับกระแสพายุที่โหมกระหน่ำแต่จะสามารถหยั่งต้น คอยเรียกขวัญให้กลับคืนมาอยู่ข้างกายของคนเหล่านั้นทุกครอบครัวจึงควรหันมาพิจารณาใคร่ครวญดูซิว่า ครอบครัวเรามีลักษณะใดและเป็นพ่อแม่ที่ทำตัวเป็นทั้งพ่อแม่ เพื่อนและที่ปรึกษาแก่ลูกหรือไม่ เราทำหน้าที่เป็นพ่อแม่ที่สมบูรณ์แล้วหรือยัง มีการแบ่งปันความรักความเข้าใจให้กับคนที่เกี่ยวข้องผูกพันฉันท์พี่น้องหรือไม่ ถ้าหยุดคิดอย่างมีสติ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าสังคมไทยยังคงมีพื้นที่ครอบครัวคุณภาพเกิดขึ้นในการใช้ชีวิตอยู่ทั้งในอดีตที่ผ่านมาและในปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- ดวงตะวัน (นามแฝง). (2556). **ในสวนขวัญ**. นนทบุรี : สำนักพิมพ์ดวงตะวัน.
- นวลอนงค์ สุวรรณเรือง. (2544). สถาบันครอบครัวในนวนิยายของ ชมัยภร แสงกระจ่าง : แนวคิดและวิธีนำเสนอ แนวคิด ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย (กลุ่มวรรณคดี) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- บทสัมภาษณ์, “ขวัญใจ เอ็มใจ ตามรอยความฝัน” นิตยสาร madamefigaro ฉบับเดือนสิงหาคม 2546 หน้า 68
- บทสัมภาษณ์, “ขวัญใจ เอ็มใจ” นิตยสารขวัญเรือน ฉบับปีกษหลัง เดือนมกราคม 2545 หน้า 187-190
- บทสัมภาษณ์, “จากนักข่าวสาวสารคดีมาสู่ นักเขียนนวนิยาย ก่อนขนมหวานในงานชีวิตของดวงตะวัน” นิตยสาร สกุลไทย ฉบับที่ 2445 สิงหาคม 2544 หน้า 41-43
- บทสัมภาษณ์คอลัมน์ writer talk, “วรรณกรรมคือแสงสว่างของขวัญ เอ็มใจ” หนังสือพิมพ์โพสต์ทูเดย์ ฉบับวันอาทิตย์ที่ 11 มกราคม 2547 หน้า C5
- บทสัมภาษณ์คอลัมน์แซกรับเชิญ, “นายอินทร์อะวอร์ด : ขวัญใจ เอ็มใจ” นิตยสารแพรว ฉบับที่ 531 ตุลาคม 2544 หน้า 200-202
- บทสัมภาษณ์คอลัมน์บุคลิกสนทนา, “ขวัญใจ เอ็มใจ ดวงตะวันดวงใหม่ของแวดวงวรรณกรรม” นิตยสารหญิงไทย ฉบับปีกษหลัง เดือนตุลาคม 2544 หน้า 36-44
- พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. (2534). **จิตวิทยาครอบครัว**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมรวิรัช นาคทรพรพ. (2549). **รายงานข้อมูลตัวบ่งชี้รายจังหวัดในโครงการติดตามสภาวะการณเด็กและเยาวชนรายจังหวัด**. กรุงเทพฯ : สถาบันรามจิตติ.